

แนวทางการวางแผนอนุรักษ์คุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงเทพฯ

กรุงเทพฯ เป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีวิวัฒนาการสืบเนื่องมาช้านาน โดยแฝงไว้ซึ่งคุณค่าทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ คุณค่าทางด้านศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และคุณค่าทางวิถีชีวิต สังคมประเพณี แต่ในปัจจุบันคุณค่าต่าง ๆ เหล่านี้ได้ถูกแฝงเร้นและบดบังด้วยกระแสแห่งความเจริญและการเปลี่ยนแปลงของมหานครอย่างกรุงเทพมหานคร จึงทำให้คุณค่าที่มีอยู่จำนวนหนึ่งได้สูญหายไปท่ามกลางกระแสแห่งการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงโดยไร้การวางแผนคุณค่าที่มีความสำคัญบางประการไม่ปรากฏเป็นที่รับรู้ของชาวเมือง จึงทำให้ไม่เกิดความรู้สึกถึงความสำคัญของเมืองกรุงเทพฯ แห่งนี้ ชาติความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ รัก ห่วงแหนเมืองประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงความรุ่งเรืองของชาติไทยตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาสู่กรุงรัตนโกสินทร์ทุกวันนี้

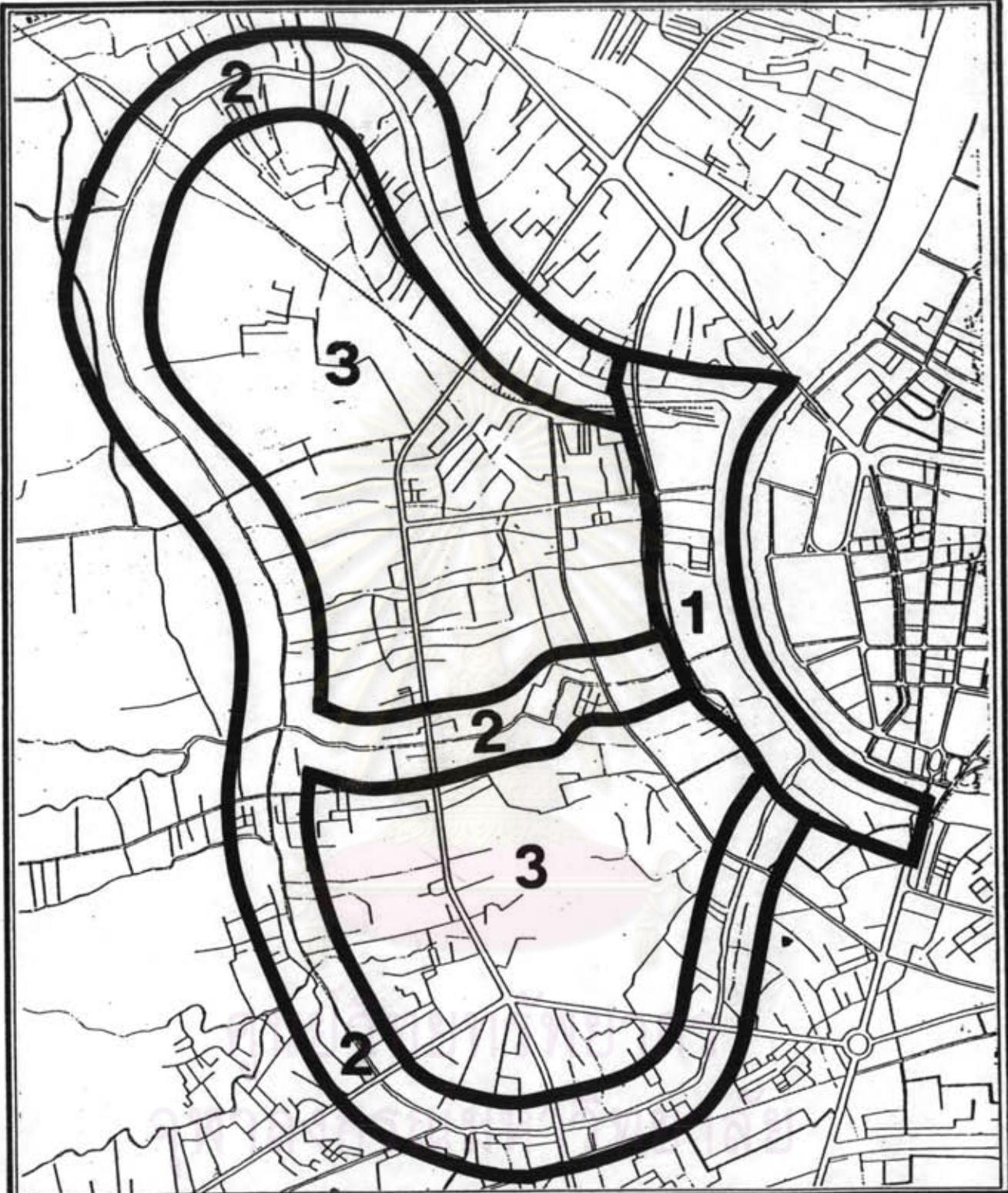
ในบทที่ 6 นี้จึงเป็นการเสนอแนะแนวทางการวางแผนอนุรักษ์คุณค่าสภาพแวดล้อมเมือง และชุมชนกรุงเทพฯ ให้คงอยู่ท่ามกลางกระแสแห่งการพัฒนา และปรากฏเป็นที่รับรู้แก่ชาวเมืองสืบต่อไป

สรุปคุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงเทพฯ

จากการประเมินคุณค่าสภาพแวดล้อมเมือง และชุมชนกรุงเทพฯ สามารถสรุปได้ว่าสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าที่ปรากฏอยู่ส่วนใหญ่เป็นสภาพแวดล้อม ประเภทศาสนสถาน หรือ วัดทางพุทธศาสนาที่ยังคงปรากฏบทบาทอยู่ทุกวันนี้ ซึ่งวัดต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าต่อเมือง กรุงเทพฯ และกรุงเทพมหานคร ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม วิถีชีวิต สังคม ประเพณี ซึ่งสภาพแวดล้อมที่ได้ทำการศึกษาในแต่ละแห่งนั้นมีคุณค่ามากน้อยแตกต่างกันไปและเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมสามารถกำหนดเป็นย่านที่มีคุณค่าได้ดังนี้ (แผนที่ 6.1)

1. ย่านที่มีสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าลำดับที่ 1 ได้แก่ บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา ไปจนถึงแนวคูเมืองเดิม (คลองบ้านขมิ้น) บริเวณนี้เป็นบริเวณที่มีความสำคัญอย่างต่อเนื่องมา โดยตลอดตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบัน มีความสำคัญทั้งด้านประวัติศาสตร์ การปกครอง ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ความเด่นชัดทางภูมิทัศน์ รวมทั้งความสำคัญทางวัฒนธรรม ประเพณี เป็นบริเวณเดียวที่มีสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าในทุกประเภท อาทิ พระราชวัง วัง วัด ย่านชุมชน โดยมีสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าที่เด่นชัด คือ พระราชวังเดิม ป้อมวิไชยประสิทธิ์ วัดอรุณราชวราราม วัดระฆังโฆสิตาราม วัดกัลยาณมิตร และวัดช่างตาครุส เป็นต้น เนื่องจาก เป็นบริเวณที่มีคุณค่าสูงสุด และเป็นบริเวณที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกับ กรุงรัตนโกสินทร์จึงเป็น บริเวณที่มีการออกกฎหมาย มาตรการควบคุมดูแลอย่างทั่วถึง สภาพแวดล้อมที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าสูง ตั้งอยู่ในทำเลที่มีความเด่นชัดทางภูมิทัศน์ สามารถเข้าถึงที่สะดวกที่สุด กิจกรรมการใช้ที่ดินส่วนใหญ่มีความเหมาะสมในการส่งเสริมให้สภาพแวดล้อมนั้น ๆ มีคุณค่าที่เด่นชัดมากขึ้น ด้วยความสำคัญในด้านต่าง ๆ ของสภาพแวดล้อม และความสำคัญของพื้นที่จึงทำให้บริเวณนี้ได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้อง และต่อเนื่อง มีการควบคุมทางกฎหมายอย่างรัดกุม จึงทำให้บริเวณนี้ประสบปัญหาทางด้านสภาพแวดล้อมน้อยกว่าทุก ๆ พื้นที่

2. ย่านที่มีสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าลำดับที่ 2 ได้แก่ บริเวณตามแนวคลองสายสำคัญ (คลองบางกอกใหญ่ คลองบางกอกน้อย คลองชักพระ คลองมอญ) บริเวณนี้เป็นบริเวณที่มีวัดโบราณที่มีคุณค่าทางด้านต่างๆ อยู่เป็นจำนวนมาก และยังคงปรากฏย่านชุมชนริมน้ำที่ยังคงเอกลักษณ์ของเมืองที่มีความผูกพันกับน้ำมาโดยตลอด โดยมีสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าที่เด่นชัดส่วนใหญ่เป็นสภาพแวดล้อมในประเภท ศาสนสถาน ซึ่งกระจายตัวอยู่กับชุมชนที่มีความสำคัญโดยมีสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าที่เด่นชัด เช่น วัดหงษ์รัตนาราม วัดโมลีโลกยาราม วัดอินทาราม วัดมหาสุวรรณ วัดรัชฎาธิษฐาน วัดสุวรรณาราม วัดภาวนาภิตาราม วัดชินโรสาราม เป็นต้น ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าวัดที่มีคุณค่าที่เด่นชัดมักจะเป็นวัดที่มีบทบาทสำคัญอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนวัดที่มีความเด่นชัดทางด้านคุณค่าน้อยมักจะเป็นวัดเล็ก ๆ ที่ไม่ค่อยปรากฏบทบาทใด ๆ เท่าไรนัก สภาพแวดล้อมที่อยู่ริมน้ำโดยทั่วไปมักประสบปัญหาทางด้านกายภาพ เช่น ปัญหาทางด้านมลพิษ น้ำในคลองเน่าเสีย เสียงควั่น และคลื่นจากเรือหางยาว ปัญหาทางภูมิทัศน์เมืองที่เป็นเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำเริ่มได้รับผลกระทบจากอาคารสูง บ้านจัดสรร อาคารรูปทรงที่แปลกแยกเริ่มเข้ามาทำลายเอกลักษณ์ของทัศนียภาพของเมืองน้ำไป พื้นที่โล่งว่าง (Open Space) ไม่ได้รับการดูแลและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ที่แท้จริง การเข้าถึงเปลี่ยนจากการเข้าถึงทางเรือซึ่ง

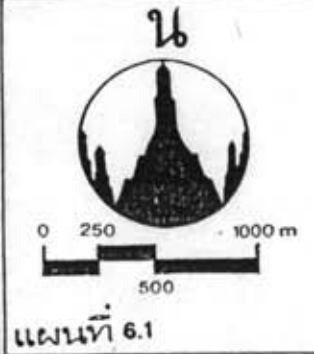

การศึกษาคุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงธนบุรีเพื่อการอนุรักษ์

แสดง ย่านที่มีคุณค่าในระดับต่าง ๆ
สัญลักษณ์

- 1 สภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าลำดับที่ 1
- 2 สภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าลำดับที่ 2
- 3 สภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าลำดับที่ 3

ที่มา

ใช้คลองที่มีความสำคัญได้เปลี่ยนมาเป็นการเข้าถึงทางรถยนต์จึงทำให้องค์ประกอบและเอกลักษณ์ของวัดริมน้ำเปลี่ยนมาเป็นวัดที่ต้องพึ่งพาถนน กิจกรรมการใช้ที่ดินยังขาดการควบคุมดูแลรวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยยังไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร พื้นที่ริมคลองส่วนใหญ่ยังไม่มีมาตรการควบคุมดูแลในเชิงอนุรักษ์ และมาตรการควบคุมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในชุมชนให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น

3. ย่านที่มีสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าลำดับที่ 3 ได้แก่ บริเวณพื้นที่ตอนใน (ทั้งตอนบนและตอนล่าง) เป็นบริเวณที่มีวัดสำคัญ ๆ กระจายตัวอยู่น้อย ไม่ค่อยปรากฏสภาพแวดล้อมที่มีความเด่นชัด ลักษณะทางกายภาพเป็นชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ แต่ยังคงมีสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าเด่นชัด ได้แก่ วัดไชยทิศ วัดราชสิทธิาราม วัดท่าพระ เป็นต้น

สภาพแวดล้อมที่อยู่ในพื้นที่ชั้นในทั้งตอนบน และตอนล่าง ส่วนใหญ่เป็นสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าที่เด่นชัดน้อย โดยส่วนมากจะเป็นวัดที่มีขนาดเล็ก ไม่ค่อยปรากฏบทบาทต่อเมืองเท่าใดนัก ซึ่งโดยส่วนใหญ่อยู่ในซอยลึก ที่คับแคบยากต่อการเข้าถึงรวมทั้งยังถูกบดบังด้วยอาคารพาณิชย์ บ้านเรือนทั่วไป การพัฒนาประเภทต่าง ๆ ทำโดยขาดความรู้ทางการอนุรักษ์ กิจกรรมการใช้ที่ดินมีความสับสน พื้นที่โล่งว่างส่วนใหญ่ใช้เป็นที่จอดรถ ตลาดนัดรวมทั้งในบริเวณนี้ยังขาดการควบคุมดูแลทางกฎหมาย ซึ่งถือได้ว่าสภาพแวดล้อมที่อยู่ในบริเวณนี้เป็นสภาพแวดล้อมที่มีค่าน้อยและประสบปัญหาที่เข้ามาทำลายคุณค่าที่มีอยู่ลงไปมากที่สุด

เป้าหมายในการวางแผนอนุรักษ์คุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงธนบุรี

เนื่องจากกรุงธนบุรีเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าและความสำคัญในด้านต่าง ๆ อย่างครบถ้วนที่ผสมผสานท่ามกลางกระแสแห่งการพัฒนาและเติบโตอย่างไม่หยุดยั้งของกรุงเทพมหานคร ซึ่งกระแสแห่งความเจริญเหล่านี้ได้มีส่วนเข้ามาทำลายคุณค่าดั้งเดิมที่มีอยู่ได้ลดน้อยและสูญหายไปตามกาลเวลา คุณค่าที่มีอยู่อีกเป็นจำนวนมากถูกซ่อนเร้นและลึบเลือนไปจากการรับรู้ของผู้คน ซึ่งถ้าปล่อยปละละเลย คุณค่าต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะสูญหายไปอย่างน่าเสียดาย ในการศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเป็นแนวทางในการวางแผนอนุรักษ์และฟื้นฟูคุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงธนบุรีที่มีอยู่ และที่กำลังจะสูญหายไปทั้งคุณค่าที่เป็นนามธรรม เช่น คุณค่าของเมืองที่มีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับน้ำมาโดยตลอด คุณค่าของเมืองที่เคยมีบทบาทเป็นราชธานีของประเทศไทย คุณค่าของชุมชนที่ผสมผสานรูปแบบวิถีการดำเนินชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีมายาวนาน คุณค่าทางด้านรูปธรรมที่สะท้อนออกมาเป็นผลงานที่ทรงคุณค่าทั้งผลงานทางด้าน

มาช้านาน คุณค่าทางด้านรูปธรรมที่สะท้อนออกมาเป็นผลงานที่ทรงคุณค่าทั้งผลงานทางด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และประติมากรรม และคุณค่าสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น แม่น้ำลำคลองที่มีบทบาทต่อเมืองกรุงธนบุรี โดยการรักษา บูรณะ ฟื้นฟู ส่งเสริมและเผยแพร่คุณค่าที่ยังคงปรากฏอยู่เหล่านี้ไว้ให้คงอยู่และปรากฏเป็นที่รับรู้ ท่ามกลางกระแสแห่งการพัฒนาสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวางแผนอนุรักษ์คุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงธนบุรี

1. เสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ส่งเสริม และเผยแพร่คุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงธนบุรีในเชิงนามธรรมที่ยังคงปรากฏอยู่ เช่น รูปแบบวิถีชีวิตของชุมชนชาวน้ำ บทบาทของเมืองราชธานีในอดีต ฯลฯ เพื่อให้คงคุณค่าแบบแผนของวัฒนธรรมไทยโดยให้มีความสอดคล้องและผสมผสานรูปแบบวิถีชีวิตเมืองในปัจจุบัน
2. เสนอแนะแนวทางการรักษา บูรณะ ซ่อมแซม รวมทั้งแนวทางของการพัฒนา และควบคุมให้คงไว้ ซึ่งคุณค่าของสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงธนบุรีในด้านรูปธรรมที่ปรากฏออกมาในรูปแบบของผลงานทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมในแขนงต่าง ๆ เพื่อให้คงรักษาคุณค่าของผลงานต่าง ๆ ไว้โดยให้มีความสอดคล้องท่ามกลางกระแสของการอนุรักษ์และพัฒนาเมือง
3. สนับสนุน ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ให้คุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงธนบุรีเป็นที่รับรู้ถึงคุณค่าต่าง ๆ ที่มีอยู่ เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ รัก และหวงแหนกรุงธนบุรีแห่งนี้และเกิดจิตสำนึกที่จะรักษาไว้เป็นมรดกของชาติสืบต่อไป

นโยบายในการอนุรักษ์คุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงธนบุรี

เพื่อให้การดำเนินการอนุรักษ์เป็นไปอย่างรัดกุม และมีประสิทธิภาพจึงได้มีการ
เสนอนโยบายใน 2 ระดับ คือ

1. นโยบายในระดับประเทศ

ก. นโยบายทางด้านแผนงาน

1. กำหนดแนวทางในการอนุรักษ์คุณค่าสภาพแวดล้อมเมือง ชุมชน
วิถีชีวิต และศิลปวัฒนธรรมไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อเป็นแนวทางในการ
วางแผนอนุรักษ์และพัฒนาประเทศให้เป็นที่ไปในทิศทางที่ถูกต้อง

ข. นโยบายทางการจัดการ

1. ดำเนินการจัดระบบ และยกระดับหน่วยงานของรัฐบาลที่ทำ
หน้าที่เกี่ยวกับการรักษาคุณค่า และการจัดการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ให้เป็นหน่วยงานที่ปฏิบัติงาน
ร่วมกันในฐานะ กระทรวงวัฒนธรรม เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นที่ไปในทิศทางเดียวกัน ลดขั้นตอน
และความซ้ำซ้อนในการดำเนินงานและเป็นการเพิ่มอำนาจ สิทธิ หน้าที่ ในการควบคุม ดูแล
ลงโทษผู้กระทำการอันขัดต่อการอนุรักษ์ และทำลายคุณค่าสภาพแวดล้อมอย่างจริงจัง

2. ดำเนินการจัดตั้งหน่วยงานอนุรักษ์คุณค่าสภาพแวดล้อม ในระดับ
ภาค และระดับท้องถิ่น(จังหวัด) เพื่อเป็นหน่วยตรวจสอบ ดูแล ป้องกัน การทำลายคุณค่า
สภาพแวดล้อม โดยให้ประชาชนในท้องถิ่น เช่น ครู อาจารย์ พระสงฆ์ และประชาชน
ทั่วไปเป็นผู้ควบคุมดูแล มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเอง

3. ดำเนินการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ให้ความรู้เกี่ยวกับคุณค่า
และความสำคัญในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเมืองและชุมชน เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้สึกถึง
ความสำคัญในอดีต มีความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของ เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์และวางแผน
ทำนุบำรุง รักษา สภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าโดยอาศัยหน่วยงานของรัฐ สถานศึกษา สถาบันที่
เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นแกนนำ เช่น

- ปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนในเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เกี่ยวข้องกับ การรับรู้ถึงคุณค่าของกรุงธนบุรีในด้านต่าง ๆ เช่น คุณค่าของเมืองหลวง จุดกำเนิดของกรุงรัตนโกสินทร์ ความสำคัญของเมือง อาคาร สถานที่ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ วิถีชีวิต และศิลปวัฒนธรรม

- จัดสร้างศูนย์รวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และศิลปวัฒนธรรมกรุงธนบุรี

- จัดให้มีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ โดยอาศัยสื่อแขนงต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ ฯลฯ เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับคุณค่า และความสำคัญของการอนุรักษ์ให้แก่ประชาชนทั่วไปให้เข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของสภาพแวดล้อม รวมทั้งผลเสียของการทำลายคุณค่าสภาพแวดล้อม

4. ให้มีการตรวจสอบควบคุม ติดตาม และประเมินผลกระบวนการพัฒนาทั้งของรัฐ และเอกชนในระดับประเทศ เมือง และชุมชน ทุกขั้นตอนอย่างรัดกุม เพื่อป้องกันการทำลายคุณค่า และเอกลักษณ์ของเมืองซึ่งสามารถดำเนินการยับยั้งและแก้ไขได้อย่างทันที่ เช่น การวางแผนพัฒนาระบบจราจรและขนส่งมวลชนในโครงการถนนเรียบริมแม่น้ำเจ้าพระยา ที่เข้ามาทำลายคุณค่าวิถีชีวิตและรากเหง้าของความเป็นเมืองน้ำ การอนุญาตให้มีการก่อสร้างอาคารขนาดใหญ่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาหรือในบริเวณที่ไม่เหมาะสม ย่อมเข้ามาทำลายทัศนียภาพ เส้นขอบฟ้าของเมือง เป็นต้น

5. สนับสนุนกิจกรรมในประเภทต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเสริมสร้าง ฟื้นฟู และอนุรักษ์คุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชน วิถีชีวิต และศิลปวัฒนธรรม ให้เด่นชัดและเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง

ค. นโยบายทางด้านงบประมาณ และบุคลากร

1. ดำเนินการจัดสรรงบประมาณ แผนงาน และกำลังคนในการจัดการอนุรักษ์คุณค่าสภาพแวดล้อมให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอและทั่วถึง

2. สนับสนุนการฟื้นฟู และพัฒนาช่างฝีมือในงานศิลปกรรมไทยแขนงต่าง ๆ (ช่างสิบหมู่) ให้เป็นแบบอย่างและมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ เพื่อประโยชน์ต่องานอนุรักษ์ ขุดค้น ซ่อมแซม ปฏิสังขรณ์ โบราณสถาน ศาสนสถาน และมรดกทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ให้เป็นไปในรูปแบบและทิศทางที่ถูกต้อง

ง. นโยบายทางด้านการพัฒนาและควบคุมทางกฎหมาย

1. สนับสนุนให้มีการพัฒนาการบริการขั้นพื้นฐานอย่างถูกต้องทั้งโดยหน่วยงานของรัฐ และเอกชน ให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่ ภูมิประเทศ ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรม รวมทั้งมีการดูแล บำรุงรักษา ให้อยู่ในสภาพที่ดีอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการรักษาคุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนให้ดีขึ้น
2. ดำเนินการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรง และทางอ้อมที่มีผลต่อการอนุรักษ์คุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชน เช่น พระราชบัญญัติผังเมืองรวม กรุงเทพมหานคร การควบคุมการก่อสร้างอาคาร การอนุรักษ์โบราณสถานฯ และกฎหมายทางด้านสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ให้มีการควบคุม ตรวจสอบ ระวังยับยั้ง และลงโทษได้อย่างมีประสิทธิภาพในกรณีที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อการรักษาคุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชน

2. นโยบายในระดับเมือง(กรุงเทพมหานคร)

ก. นโยบายทางด้านแผนงาน

1. กำหนดแนวทางในการอนุรักษ์คุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชน วิถีชีวิต และศิลปวัฒนธรรม บรรจุไว้ในแผนการพัฒนากทม. เพื่อเป็นแนวทางร่วมในการวางแผนอนุรักษ์และพัฒนากทม.ไปในทิศทางที่ถูกต้องและไม่เกิดความขัดแย้ง

ข. นโยบายทางด้านการปฏิบัติการ

1. ให้มีการประกาศเขตควบคุมและอนุรักษ์คุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชน วิถีชีวิต และศิลปวัฒนธรรม เพื่อลดอัตราการทำลายคุณค่าสภาพแวดล้อม เป็นการเสริมสร้างคุณค่าให้มีความเด่นชัดยิ่งขึ้น เป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต
2. ให้การศึกษา อบรม สัมมนา เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการรักษาคุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชน วิถีชีวิต และศิลปวัฒนธรรม แก่บรรดาผู้บริหาร ผู้นำธุรกิจเอกชน ข้าราชการ ครู อาจารย์ ผู้นำชุมชน ศึกษานิเทศก์ เพื่อให้เกิดความรู้สึกรักหวงแหน และเห็นความสำคัญของการรักษาคุณค่าสภาพแวดล้อม

3. ประสานแนวทางการจัดการอนุรักษ์คุณค่าสภาพแวดล้อม เมือง และชุมชน วิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรม ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการอนุรักษ์ทั้งภาครัฐ และเอกชน เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องร่วมกัน และเกิดความสะดวกรวดเร็ว
4. สนับสนุนให้มีการจัดตั้งหน่วยงานที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ในระดับชุมชนโดยอาศัย วัด เป็นศูนย์กลาง และอาศัยผู้นำชุมชน ครู อาจารย์ ศึกษาลงมื เป็นแกนนำและให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมของตนเอง
5. สนับสนุนให้มีกิจกรรมในประเภทต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริม พี่นุ่ คุณค่าและเอกลักษณ์สภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนวิถีชีวิต และศิลปวัฒนธรรม ให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง

ค. นโยบายทางด้านการพัฒนาและการควบคุมทางกฎหมาย

1. จัดการพัฒนาระบบการบริการขั้นพื้นฐานอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับความสำคัญและเอกลักษณ์ที่เด่นชัด รวมทั้งมีการดูแล บำรุงรักษาให้อยู่ในสภาพที่ดีอย่างสม่ำเสมอ
2. จัดระเบียบ ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน และกิจกรรมโดยกำหนดพื้นที่และแนวทางในการพัฒนาที่เหมาะสม ตามความสำคัญและเอกลักษณ์ที่เด่นชัดในแต่ละบริเวณ รวมทั้งมีการติดตามและประเมินผลอย่างใกล้ชิด
3. ควรเร่งออกกฎหมาย ข้อควบคุมต่างๆ ที่มีผลต่อการอนุรักษ์ และควบคุม ป้องกันการทำการใด ๆ อันขัดต่อการรักษาคุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนให้ทันการ

ข้อเสนอแนะแนวทางในการวางแผนอนุรักษ์คุณค่าสภาพแวดล้อม

ในการวางแผนการอนุรักษ์คุณค่าและสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงเทพมหานคร เพื่อให้บรรลุไปตามเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และนโยบายที่ได้วางไว้นั้น ผู้ศึกษาได้เสนอแนะแนวทางในการดำเนินการอนุรักษ์ โดยเสนอแผนงานการดำเนินงานออกเป็น 2 แผนงานหลักที่จะต้องดำเนินการควบคู่กันไป ดังนี้ แผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูคุณค่าสภาพแวดล้อม และแผนการส่งเสริม เผยแพร่คุณค่าสภาพแวดล้อม

1. แผนงานการอนุรักษ์และฟื้นฟูคุณค่าสภาพแวดล้อม

เป็นแผนงานที่ดำเนินการอนุรักษ์ บำรุง ฟื้นฟู ปรับปรุง ฟื้นฟูคุณค่าสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ให้มีสภาพที่ดีขึ้น กำหนดมาตรการควบคุมดูแล ป้องกัน ให้อยู่ในสภาพที่ดี ปราศจากการทำลายทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 แผนงาน คือ

1. แผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม

ก. กำหนดขอบเขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ตามลักษณะพื้นที่ทางกายภาพที่มีความเด่นชัดของคุณค่าสภาพแวดล้อมในระดับที่แตกต่างกัน โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ

1. พื้นที่อนุรักษ์สภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าในระดับเมืองกรุงธนบุรี ได้แก่ บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งแต่ปากคลองบางกอกน้อย ไปจนถึงบริเวณสะพานพระพุทธยอดฟ้า เป็นบริเวณที่มีสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าต่อกรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น พระปรางค์วัดอรุณฯ พระราชวังเดิมพระเจ้าตากสินมหาราช ป้อมวิไชยประสิทธิ์ วัดระฆังโฆสิตาราม วัดกัลยาณมิตร วัดช่างตาครุส วัดประยูรวงศาวาส เป็นต้น

2. พื้นที่อนุรักษ์สภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าในระดับชุมชน ได้แก่ บริเวณสองฝั่งคลองบางกอกใหญ่ คลองบางกอกน้อย คลองชักพระ และคลองมอญ ซึ่งเป็นคลองสายหลักที่ยังคงบทบาทต่อกรุงธนบุรีมาทุกวันนี้ สภาพแวดล้อมส่วนใหญ่เป็นวัดโบราณที่มีคุณค่ารวมทั้งชุมชนริมน้ำ และพื้นที่เกษตรกรรม ที่ยังคงแสดงให้เห็นถึงลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนดั้งเดิมกรุงธนบุรีและรูปแบบวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยที่ผูกพันอยู่กับสายน้ำ พุทธศาสนา และอาชีพเกษตรกรรม

3. พื้นที่พัฒนาและฟื้นฟูสภาพแวดล้อม ได้แก่ บริเวณพื้นที่ตอนใน

ข. การปฏิบัติการบำรุง บำรุง ดูแล รักษา ซ่อมแซม รวมทั้งการป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นต่อสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าใด ๆ จะต้องไม่ทำให้สภาพแวดล้อมนั้น ๆ เสื่อมหรือหมดคุณค่าลงไป

ค. การบูรณะสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่า การบูรณะจะกระทำเพียงการเพิ่มความมั่นคงแข็งแรง หรือการสงวนรักษาเท่านั้น ถ้าจำเป็นต้องซ่อมแซมแล้วควร

หลักเล็งการเพิ่มเติมหรือทำขึ้นใหม่โดยเด็ดขาด กรณีที่จำเป็นที่จะต้องทำขึ้นส่วนที่ขาดหายไป เพื่อรักษาคุณค่าทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม จะทำได้เมื่อมีหลักฐานที่แน่นอน

ง. การบูรณะ ตกแต่ง ซ่อมแซม หรือสร้างขึ้นใหม่จะต้องไม่มีการแก้ไข เปลี่ยนแปลงลักษณะสี สัน รูปทรง และบรรยากาศไปจากเดิม

จ. สภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เช่น คลองคูเมือง กรุงเทพมหานคร จะต้องมีการขุดลอก ตกแต่ง บูรณะให้คงสภาพเดิม หรืออยู่ในสภาพที่ดีขึ้น

2. แผนการควบคุมกิจกรรม และการใช้ที่ดิน

ก. ในบริเวณกรุงเทพมหานครห้ามให้มีการประกอบกิจกรรมและการใช้ที่ดินที่ขัดต่อการรักษาคุณค่าของเมืองประวัติศาสตร์ และศิลปกรรมอันดี โดยการควบคุมให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย พระราชบัญญัติ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่ประกาศใช้โดยเคร่งครัด

ข. ดำเนินการควบคุมความสูงของอาคาร รูปแบบอาคารในบริเวณที่มีคุณค่าต่อสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชน เช่น บริเวณโดยรอบศาสนสถาน โบราณสถาน อาคารที่มีคุณค่า บริเวณพื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา สองฝั่งคลองบางกอกใหญ่ คลองบางกอกน้อย คลองชักพระ และคลองมอญ เพื่อควบคุมทัศนียภาพ และบรรยากาศในระดับเมือง ย่านและชุมชน

ค. ดำเนินการจัดระเบียบ ควบคุมอาคารบ้านเรือนบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา คลองบางกอกใหญ่ คลองบางกอกน้อย คลองชักพระ คลองมอญ และคลองคูเมืองเดิมกรุงเทพมหานครให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่ให้มีการรुक้าแนวลำน้ำสาธารณะ และจัดให้มีพื้นที่โล่งว่างเพื่อกิจกรรมในการส่งเสริมคุณค่าของเมืองให้มีความเด่นชัดมากยิ่งขึ้น

ง. ดำเนินการลดความหนาแน่นของอาคารและกิจกรรมในพื้นที่ที่ไม่สนับสนุนต่อการรักษาคุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชน เช่น

- ห้ามให้มีการก่อสร้าง คัดแปลง ต่อเติมอาคาร

ใด ๆ ในบริเวณพื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาเพิ่มเติมทั้งภาครัฐและเอกชน

- ย้ายหน่วยงานของทางราชการ ตลาดสด ฯลฯ ออกไปจากบริเวณที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ รวมทั้งมีการรื้อถอนอาคารที่มีสภาพทรุดโทรม เพื่อจัดทำเป็นพื้นที่ที่ส่งเสริมคุณค่าของเมืองกรุงธนบุรีให้เด่นชัดมากยิ่งขึ้น เช่น ลดความแออัดของกิจกรรมที่ไม่ส่งผลต่อการอนุรักษ์ พื้นที่คุณค่าของพระราชวังเดิม และสถาปัตยกรรมภายใน กระจายกิจกรรมหรือทำการก่อสร้างโรงพยาบาลศิริราชออกไปในพื้นที่ชานเมืองเพื่อลดความแออัดและเป็นการเพิ่มพื้นที่บริการให้มีความสะดวกและกว้างขวางยิ่งขึ้น ย้ายตลาดสด ศาลาน้ำร้อน บริเวณสถานีรถไฟบางกอกน้อย ออกไปร่วมกับตลาดค้าปลีก ค้าส่งที่ทางกรุงเทพมหานครจัดสร้างขึ้นเพื่อรองรับตลาดปากคลองตลาดหรือในบริเวณที่มีความเหมาะสม เป็นต้น

- ในระดับวัด ควรมีการกำหนดกิจกรรมที่ไม่ขัดต่อการรักษาคุณค่า และกิจกรรมหลักทางศาสนา

จ. พื้นที่ที่มีการพัฒนา (ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรม) ตามข้อเสนอของพระราชบัญญัติผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร ได้มีการเสนอที่ดินประเภทพาณิชย์กรรมได้มีการนำเสนอศูนย์พาณิชย์กรรมย่อย ได้แก่ ศูนย์พรวน และศูนย์ปั้นเกล้า ในเขตบางกอกน้อย ครอบคลุมการก่อสร้างที่ตอบสนองกิจกรรมเพื่อการพาณิชย์กรรมควรมีมาตรการควบคุมการใช้ที่ดิน เช่น การควบคุมความสูงอาคาร (F.A.R) การกำหนดอัตราส่วนพื้นที่คลุมดิน (G.A.C) การกำหนดระยะถอยร่น ฯลฯ เพื่อเป็นการควบคุมผลกระทบจากการพัฒนาที่จะเข้ามาทำลายคุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงธนบุรี

3. แผนการจัดการด้านภูมิทัศน์

ก. ดำเนินการอนุรักษ์สภาพกายภาพของสภาพแวดล้อมที่ควรแก่การอนุรักษ์ เช่น โบราณสถาน ศาสนสถาน อนุสรณ์สถาน แนวคูเมือง ฯลฯ โดยคงสภาพเดิมไว้ให้มากที่สุด

ข. ดำเนินการปรับปรุง บำรุงรักษา ดูแลพื้นที่เปิดโล่งภายในบริเวณสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่า ให้อยู่ในสภาพดี และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน เช่น ปรับปรุงลานโล่งภายในบริเวณวัดให้อยู่ในสภาพที่สวยงาม สามารถใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ และเป็นพื้นที่ที่ประกอบกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณค่าของสภาพแวดล้อมและความสัมพันธ์อันดีของผู้คนในชุมชน

ค. ดำเนินการจัดปรับปรุงบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาให้มีพื้นที่เปิดโล่งมากที่สุด เพื่อเป็นการส่งเสริมทัศนียภาพริมแม่น้ำเจ้าพระยาให้มีความเด่นชัด และเป็น การเสริมสร้างมุมมองที่ดีแก่สภาพแวดล้อมที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา เช่น บริเวณสถานีรถไฟ บางกอกน้อย วัดระฆังโฆสิตาราม วัดอรุณราชวราราม วัดกัลยาณมิตร และป้อมวิไชยประสิทธิ์ เป็นต้น

ง. แก้ไขปัญหาด้านทัศนอุจาด และมุมมองที่ไม่สวยงามโดยการปลูกต้นไม้บังสิ่งที่ไม่น่าดู เช่น บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาช่วงโรงพยาบาลศิริราชควรปลูกต้นไม้ เพื่อช่วยให้เกิดมุมมองที่น่าสนใจ และปิดบังอาคารขนาดใหญ่ในมุมมองที่เหมาะสม

จ. รักษาแนวเส้นขอบฟ้าเมือง (Sky Line) ตามแนวริมแม่น้ำเจ้าพระยาและมุมมองที่เหมาะสม รวมทั้งคลองบางกอกใหญ่ คลองบางกอกน้อย คลองชักพระ และคลองมอญ เพื่อรักษาทัศนียภาพของเมืองริมน้ำและรักษาคุณค่าของสภาพแวดล้อมที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา และคลองสายหลักที่มีคุณค่าต่อกรุงธนบุรี โดยการควบคุมรูปแบบ และความสูงของอาคารตามแนวมุมมองค่าของมุมมอง

4. แผนการจัดการด้านการบริการขั้นพื้นฐานและสิ่งแวดล้อม

4.1 แผนการจัดการด้านการบริการขั้นพื้นฐาน

ก. ดำเนินการปรับปรุงการให้บริการทางด้านสาธารณูปโภคให้ทั่วถึงทุกชุมชน โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ตอนใน และบริเวณรอยต่อของเขตการปกครอง

ข. ดำเนินการแก้ไข ปรับปรุงระบบสายไฟฟ้าที่พาดผ่านสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย เช่น การนำสายไฟฟ้าลงโน้ใต้ดิน เป็นต้น

ค. ดำเนินการติดตั้งไฟส่องสว่างตามตรอก ซอย ทางเดินเท้า คลองสายสำคัญ และในบริเวณสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่า ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อผู้คนในชุมชนและเป็นช่วยการรักษาความปลอดภัยแก่ชุมชน โบราณสถาน และศาสนสถาน

ง. พัฒนา จัดระเบียบ การขนส่งทางน้ำให้มีประสิทธิภาพและความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น เช่น การจัดหาเรือที่เหมาะสมกับรูปแบบของการเดินทาง การจัดการปรับปรุงท่าเรือให้มีสภาพที่เหมาะสม และปลอดภัย การควบคุมความเร็วของเรือให้อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม เป็นต้น เนื่องจากการขนส่งทางน้ำเป็นระบบการคมนาคมที่มีความสำคัญต่อกรุงเทพมหานคร และเป็นการแบ่งเบาภาระการจราจรทางบก

จ. คำแนะนำ ขยาย ตัดเชื่อม ถนน ซอย ในบริเวณพื้นที่ตอนในให้มีการเข้าถึงได้สะดวกยิ่งขึ้นเพื่อแก้ปัญหาการจราจรและปัญหาการบริการสาธารณะไม่ทั่วถึง

ฉ. คำแนะนำจัดระเบียบ และลดปริมาณการจราจรบริเวณถนนวังเดิม เพื่อลดความแออัดและแรงสั่นสะเทือนที่อาจจะเข้ามาทำลายตัวพระปรางค์วัดอรุณฯ

ช. คำแนะนำติดตั้งระบบป้องกันอัคคีภัย ให้กับชุมชน และวัดต่าง ๆ โดยอาจให้วัดเป็นศูนย์กลางการป้องกันอัคคีภัย และมี การซ่อมป้องกันอัคคีภัยอยู่อย่างสม่ำเสมอ

ซ. คำแนะนำหาทางแก้ไขปัญหาน้ำท่วม น้ำขังในฤดูน้ำหลากแก่ชุมชนที่อยู่ริมน้ำและชุมชนที่ประสบปัญหา

4.2 แผนการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

ก. กำหนดมาตรการจัดการแก้ไขปัญหาน้ำเน่าเสีย ควรมีระบบการบำบัดน้ำเสียชุมชนก่อนระบายลงสู่คลอง และแม่น้ำเจ้าพระยา โดยการเร่งศึกษาระบบที่มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

ข. ปรับปรุงคุณภาพน้ำในคลองต่าง ๆ เช่น ดำเนินการขุดลอกคลองซึ่งจะเป็นมาตรการเสริมเพื่อแก้ไขและลดความเน่าเสียของน้ำให้เจือจางลง

ค. จัดให้มีการตรวจตราปัญหาด้านมลพิษ และดำเนินการร่วมกับกระทรวงอุตสาหกรรมในการควบคุมให้มีการบำบัดน้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ให้

มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น และเป็นไปตามมาตรฐานที่ทางการกำหนด รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้ประกอบการได้มีส่วนร่วมในการควบคุมแก้ไขเป็นกลุ่มเพื่อลดภาระการลงทุน

ง. ค้นคว้าและเผยแพร่ความรู้ทางการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมให้มีวิธีการบำบัดน้ำเสียโดยวิธีที่ชุมชนสามารถบำบัดได้ด้วยชุมชนเอง โดยอาจจะใช้ วัด เป็นศูนย์กลาง (โดยไม่ทำลายคุณค่าสภาพแวดล้อมของ วัด ให้เสียและลดคุณค่าลง)

จ. ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษา และภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

ฉ. ดำเนินการจัดเก็บขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูลที่ตกค้างให้มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง

ช. จัดตั้งหน่วยงานเฉพาะกิจ โดยอาศัยความร่วมมือระหว่าง สำนักรักษาความสะอาด กรุงเทพมหานคร และกรมเจ้าท่า เพื่อปฏิบัติหน้าที่บริการจัดเก็บขยะมูลฝอยแก่ชุมชนริมน้ำและในลำน้ำทั่วกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะเป็นการแก้ปัญหาการบริการจัดเก็บขยะมูลฝอยไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะบริเวณที่เป็นรอยต่อของเขตการปกครอง

ซ. ควรจัดตั้งหน่วยงานบริการจัดเก็บและกำจัดขยะในชุมชนของตนเอง โดยไม่ทำลายคุณค่าของสภาพแวดล้อมของเมืองและชุมชนเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของทางราชการและเป็นการช่วยแก้ปัญหาในระดับหนึ่ง

ด. ดำเนินการตรวจสอบ ควบคุม ดูแล ระดับเสียง สภาพเครื่องยนต์ และความเร็วของเรือหางยาว เรือโดยสาร และยวดยานต่าง ๆ ให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานเพื่อความปลอดภัย และเป็นการแก้ปัญหามลพิษทางเสียงและควันที่รบกวนชาวเมือง โดยเฉพาะบริเวณสองฝั่งคลองสายสำคัญและโรงพยาบาลศิริราช

2. แผนการส่งเสริม เผยแพร่คุณค่าสภาพแวดล้อม

เป็นแผนการดำเนินการเพื่อเผยแพร่คุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชน ให้เป็นที่รับรู้ถึงคุณค่าที่มีอยู่ เพื่อที่จะได้เกิดความรัก รัก ห่วงแหน และร่วมกันอนุรักษ์คุณค่า เหล่านี้ให้ปรากฏสืบต่อไป ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 แผนงาน ดังนี้

1. แผนการจัดการด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

ก. ดำเนินการอนุรักษ์ ฟื้นฟูเทศกาล ประเพณีที่ส่งเสริมคุณค่า และเอกลักษณ์ของความเป็นเมืองริมน้ำ ทั้งประเพณีหลวง ประเพณีราษฎร์ และประเพณีทาง ศาสนา เช่น พระราชพิธีแห่เรือหรือขบวนพยุหยาตราทางชลมารค ประเพณีแห่เรือขักพระ การแข่งเรือ และวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ ฯลฯ รวมทั้งการรื้อฟื้นประเพณีต่าง ๆ ที่เคย มีมาตั้งแต่อดีต โดยตัดแปลงให้มีความเหมาะสมกับสภาพชีวิตปัจจุบันให้คงอยู่สืบต่อไป

ข. ดำเนินการควบคุมรูปแบบวัฒนธรรม ประเพณี การเล่น ต่าง ๆ ที่จัดขึ้นภายใน วัด มิให้ขัดต่อหลักพระพุทธศาสนา และศีลธรรมอันดี

ค. ดำเนินการฟื้นฟู และส่งเสริมรูปแบบการดำเนินชีวิตของ ชุมชนชาวไทยริมน้ำ เช่น การนิเทศาตราทางเรือ ตลาดน้ำ ฯลฯ ให้ปรากฏเป็นเอกลักษณ์สืบ ต่อไป

ง. ดำเนินการฟื้นฟูและส่งเสริมอาชีพของชุมชนศิลปหัตถกรรม ในครัวเรือนที่มีมาตั้งแต่โบราณ เช่น บ้านช่างหล่อ บ้านขมิ้น บ้านบุ บ้านเนิน ย่านขนมกุยจัน

2. แผนการด้านการเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์

ก. ดำเนินการจัดตั้งศูนย์นิทรรศน์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์กรุง ธนบุรี เพื่อเป็นแหล่งศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกรุงธนบุรี

ข. สนับสนุนให้มีรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ECO-TOURISM) เช่น รูปแบบการท่องเที่ยวทางน้ำเพื่อชมวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนริมน้ำ การท่องเที่ยวชมสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าต่าง ๆ เป็นต้น

ค. จัดการอบรมให้ความรู้เพิ่มเติมทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม สังคม วัฒนธรรม และประเพณีที่ถูกต้องแก่บรรดา มัคคุเทศน์ บริษัทนำเที่ยวต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องในการส่งเสริม เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ให้ทราบถึงคุณค่าของสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงธนบุรี แก่บรรดานักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

ง. จัดทำแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ในบริเวณโบราณสถาน ศาสนสถาน และสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่า เพื่อให้ผู้พบเห็นได้ทราบถึง ประวัตืความเป็นมา คุณค่า และความสำคัญของสิ่งนั้น ๆ

จ. จัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์ รวมทั้งสื่อแขนงต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ถึงประวัติ เรื่องราวความเป็นมา รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าของกรุงธนบุรี โดยจัดให้มีการประชาสัมพันธ์โดยสื่อของรัฐและความร่วมมือจากภาคเอกชนในการเผยแพร่

ฉ. จัดให้มีกิจกรรมที่ระลึกถึงคุณค่าและความสำคัญของกรุงธนบุรี เช่น การจัดงานฉลองครบรอบ 230 ปีกรุงธนบุรีในปีพ.ศ 2540 หรือในปีต่อ ๆ ไปที่มีความเหมาะสม เพื่อเป็นการระลึกถึงการกอบกู้เอกราช ของพระเจ้าตากสินมหาราช และประวัติศาสตร์อันยาวนานของกรุงธนบุรี

ข้อเสนอแนะโครงการเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูคุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงธนบุรี

1. โครงการจัดสร้างศูนย์นิทรรศน์ประวัติศาสตร์กรุงธนบุรี

ทำเลที่ตั้ง

ในบริเวณแนวเขตบริเวณ
พระราชวังเดิม พระเจ้าตากสินมหาราช ปาก
คลองบางกอกใหญ่

ความสำคัญ

ในอดีตบริเวณนี้เป็นศูนย์กลางกรุงศรีอยุธยา เป็นบริเวณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์สูงสุด สภาพแวดล้อม ประกอบด้วยอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของกรุงธนบุรี อาทิ บัอมวิไชยประสิทธิ์ที่สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ที่

แสดงถึงบทบาทของเมืองหน้าด่านในสมัยกรุงศรีอยุธยา พระราชวังเดิม ท้องพระโรง พระตำหนักเก๋งคู่ ที่เคยเป็นพระราชวังที่ประทับของพระเจ้าแผ่นดินในสมัยกรุงธนบุรี และ พระตำหนักเก๋งพระปิ่นเกล้าฯ ที่เคยเป็นที่ประทับของเจ้านายรวมทั้งที่อยู่ของข้าราชการในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นและเป็นที่ตั้งของโรงเรียนนายเรือใน พ.ศ. 2443 ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของหน่วยงานราชการ กองทัพอากาศ มีหน้าที่ควบคุมดูแลโบราณสถานทั้งหมดในบริเวณนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูคุณค่าของพระราชวังเดิมและกรุงธนบุรีให้เป็นที่รับรู้ได้อย่างเด่นชัดยิ่งขึ้น
2. เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของการตั้งเมืองทางลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง (กรุงธนบุรี - กรุงรัตนโกสินทร์)
3. เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูล และเรื่องราวในพระองค์ของพระเจ้าตากสินมหาราช

4. เพื่อเป็นการรวบรวมเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในกิจการกองทัพเรือไทย

5. เพื่อเป็นการแสดงถึงความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ของประเทศไทยอย่างชัดเจน(กรุงศรีอยุธยา - กรุงเทพมหานคร - กรุงเทพมหานคร)

แนวทางการจัดการ

เนื่องจากเป็นบริเวณที่มีคุณค่าอย่างสูงที่สุดต่อกรุงเทพมหานคร และอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับวัดอรุณราชวรารามที่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้ามาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก แต่ในสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน คุณค่าที่มีอยู่ของพระราชวังเดิมได้ถูกขบขังซ่อนเร้น ไม่เป็นที่รับรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่บริเวณนี้ที่มีอยู่มากมาย อาคารที่มีคุณค่า(ท้องพระโรง)ใช้เพียงเป็นที่รับรองแขกของกองทัพเรือ และใช้ในพิธีการสำคัญ เช่น พิธีการประดับยศนายทหาร เป็นต้น สภาพบริเวณส่วนใหญ่เป็นที่จอดรถจึงทำให้คุณค่าที่มีอยู่นั้นได้ลดน้อยลงไปอย่างน่าเสียดาย ประกอบกับในสภาพปัจจุบันคุณค่าและบทบาทความสำคัญของกรุงเทพมหานครที่สะสมมาเป็นเวลากว่า 400 ปีนั้นได้ถูกลืมเลือนและไม่เป็นที่รับรู้ของผู้คน เรื่องราวความเป็นมาของกรุงเทพมหานครไม่ค่อยได้รับการรวบรวมและเผยแพร่ให้เป็นที่รับรู้ดังเช่น กรุงศรีอยุธยา หรือกรุงเทพมหานคร

ด้วยสถานการณ์ดังกล่าวจึงควรจะมีการอนุรักษ์ และฟื้นฟูคุณค่าของพระราชวังเดิมและกรุงเทพมหานครให้เป็นที่รับรู้ของผู้คน โดยมีแนวทางการดำเนินการต่อไปนี้ ดังนี้

1. ควรมีการย้ายหน่วยงานราชการบางหน่วยงานภายในเขตพระราชฐาน กองทัพเรือออกไปจากพื้นที่พระราชวังเดิมเพื่อลดความแออัดและฟื้นฟูสภาพพระราชวังเดิมให้ปรากฏคุณค่ามากกว่าที่เป็นอยู่

2. ดำเนินการปรับปรุงบริเวณพระราชวังเดิมให้เป็นศูนย์พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์กรุงเทพมหานคร (ภายใต้การร่วมมือระหว่างกองทัพเรือ และกรมศิลปากร) โดยให้เป็นศูนย์รวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานครและกองทัพเรือ เช่น

- วิศวกรรมการตั้งถิ่นฐานเมืองกรุงเทพมหานคร (ชุมชนริมน้ำ-ชุดคลองลัดบางกอก-เมืองท่า-เมืองยุทธศาสตร์-ราชธานี) ก่อนที่จะเข้าสู่ความเจริญรุ่งเรืองของกรุงเทพมหานคร

- รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราวในพระองค์ของพระเจ้าตากสินมหาราช เพื่อเป็นการเทอดพระเกียรติในพระปรีชาสามารถในการกอบกู้เอกราช

- พิพิธภัณฑ์กองทัพเรือไทย แสดงวิวัฒนาการของกองทัพเรือไทย เรื่องราวความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของกองทัพเรือ การจัดทัพเรือในการรบในสมัยโบราณ แสดงหุ่นจำลองเรือรบไทยในสมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นต้น

3. เปิดพื้นที่ให้มีความสะดวกในการเข้าชมและมีความต่อเนื่องกับวัดอรุณราชวราราม

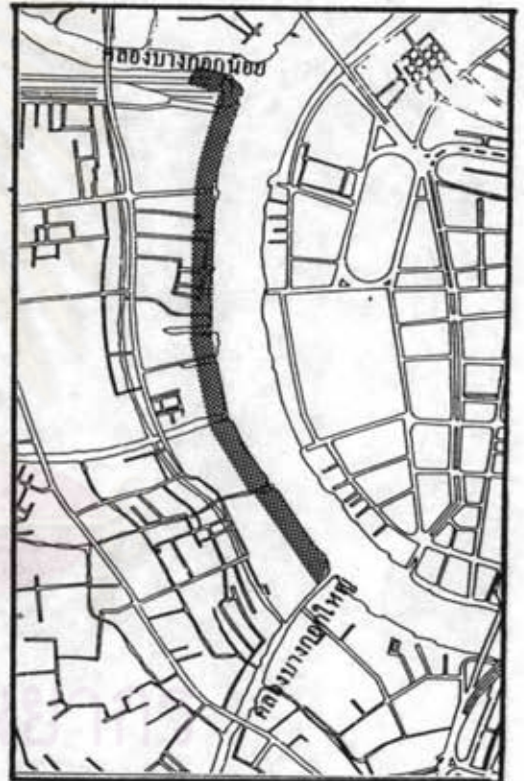
2. โครงการปรับปรุงทัศนียภาพริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งกรุงธนบุรี

ทำเลที่ตั้ง

บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งกรุงธนบุรี ตั้งแต่ปากคลองบางกอกน้อยจนถึงสะพานพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

ความสำคัญ

เป็นบริเวณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์สูงสุด เป็นที่ตั้งของราชธานีถึง 2 สมัย เป็นบริเวณที่มีความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ และทางกายภาพระหว่างกรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นบริเวณที่มีคุณค่าทางทัศนียภาพสูงสุดต่อกรุงเทพมหานคร และประเทศไทย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมของแม่น้ำเจ้าพระยาและพัฒนาพื้นที่ว่างริมแม่น้ำให้เกิดประโยชน์และทัศนียภาพที่ดีแก่เมือง (กรุงธนบุรี-กรุงรัตนโกสินทร์) โดยเน้นถึงการจัดภูมิสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์พิเศษ
2. เพื่อส่งเสริมการใช้พื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อเสริมสร้างคุณค่าของเมือง (กรุงธนบุรี-กรุงรัตนโกสินทร์) ให้มีความเด่นชัดยิ่งขึ้น
3. เพื่อแสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์และทางกายภาพระหว่างกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์

แนวทางการจัดการ

เนื่องจากบริเวณนี้เป็นบริเวณที่มีความสำคัญสูง และมีความต่อเนื่องระหว่างกรุงเทพมหานครและประเทศไทย มีที่ตั้งของป้อมปราการ พระราชวัง พระปรางค์วัดอรุณ ศาสนสถานที่มีคุณค่าจำนวนมาก รวมทั้งเป็นบริเวณที่มีการเชื่อมต่อการเดินทางระหว่างฝั่งพระนครและฝั่งธนบุรี มีนักท่องเที่ยวและผ่านไปมาเป็นจำนวนมาก ลักษณะของพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา (ฝั่งกรุงเทพมหานคร) ยังคงปรากฏให้เห็นรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยที่ผสมผสานกันระหว่างบ้าน วัด และ วัง โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ได้อย่างลงตัว แต่ในสภาพปัจจุบันพื้นที่บริเวณนี้ไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร ขาดการจัดระเบียบ และการจัดการทางด้านภูมิทัศน์เมือง ซึ่งจะเป็นส่วนช่วยให้คุณค่าของกรุงเทพมหานครและกรุงรัตนโกสินทร์มีความเด่นชัดขึ้น ดังมีแนวทางเสนอแนะพอสังเขป ดังนี้

1. ดำเนินการควบคุมการก่อสร้างอาคารและกิจกรรมการใช้ที่ดินให้อยู่ในระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่ทางการได้มีมาตรการควบคุมไว้อย่างเคร่งครัด
2. ดำเนินการบูรณะ พื้นพื้นที่โล่งว่างที่มีอยู่ เช่น ที่โล่งว่างบริเวณสถานีรถไฟบางกอกน้อย วัดระฆังโฆสิตาราม วัดอรุณราชวราราม วัดกัลยาณมิตร วัดประยุรวงศาวาส กรมอู่ทหารเรือ พระราชวังเดิม และป้อมวิไชยประสิทธิ์ ให้อยู่ในสภาพที่ดี เกิดการใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมนันทนาการส่งเสริมคุณค่าสภาพแวดล้อมต่อเมือง
4. ดำเนินการนำต้นไม้เข้ามาช่วยในการปิดบังมุมมองที่ไม่เหมาะสม เช่น บริเวณอาคารสูงโรงพยาบาลศิริราช อาคารโรงเรียนสตรีวัดระฆังโฆสิตาราม อาคารกรมอู่ทหารเรือ
3. ดำเนินการปรับปรุงท่าเทียบเรือและการบริการขนส่งทางเรือระหว่างกรุงเทพมหานครและกรุงรัตนโกสินทร์ให้มีการบริการเชื่อมโยงอย่างทั่วถึง และปลอดภัย เช่น
 - ออกแบบท่าเทียบเรือ ให้มีรูปแบบที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่า เช่น ท่าเทียบเรือวัดระฆังฯ ท่าเทียบเรือวัดอรุณฯ ท่าเทียบเรือวัดกัลยาณมิตร เป็นต้น
 - เชื่อมต่อการเดินทางด้วยเรือข้ามฟากระหว่างท่าช้างวังหลวงและท่าวัดอรุณฯ, ท่าวัดระฆังและท่าวัดอรุณฯ

3. โครงการฟื้นฟูสภาพคลองคูเมืองกรุงธนบุรีเดิม (คลองบ้านขมิ้น)

ทำเลที่ตั้ง

บริเวณตามแนวคลองคูเมือง
กรุงธนบุรีเดิม หรือที่มีชื่อเรียกว่าคลองบ้านขมิ้น
คลองบ้านหม้อ คลองบ้านช่างหล่อ คลองบ้านเนิน

ความสำคัญ

คลองคูเมืองกรุงธนบุรีเดิมนับได้ว่าเป็นคลองที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์คลองหนึ่งของประเทศไทย เป็นคลองที่ขุดขึ้นในสมัยกรุงธนบุรี(พ.ศ. 2310) เพื่อใช้เป็นคูเมือง(ทางฝั่งตะวันตก)ป้องกันข้าศึกศัตรู และเป็นเส้นทางสัญจร ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้มีการก่อสร้างสถานีรถไฟบางกอกน้อยขึ้นส่วนของคลองคูเมืองเดิมช่วงที่เรียกว่าคลองบ้านเนินได้ถูกสถานีรถไฟสร้างทับจนไม่เห็นคลอง

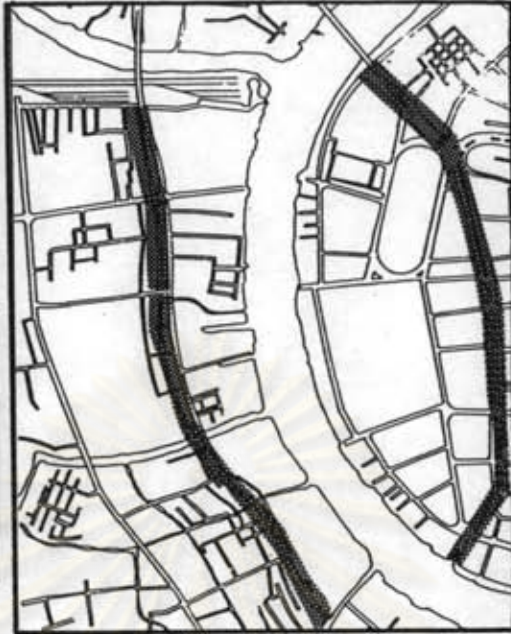
วัตถุประสงค์

1. เพื่อต้องการอนุรักษ์และฟื้นฟูคลองประวัติศาสตร์ให้ปรากฏคุณค่าเป็นที่รับรู้ของผู้คนสืบต่อไป
2. เพื่อต้องการพัฒนาให้คลองคูเมืองกรุงธนบุรีเดิมมีคุณภาพที่ดีขึ้นทั้งในด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมและคุณภาพทางภูมิทัศน์เมือง
3. เพื่อให้คลองคูเมืองกรุงธนบุรีเดิมเป็นแหล่งข้อมูลที่ยืนยันถึงการตั้งถิ่นฐานของกรุงธนบุรีได้เป็นอย่างดี

แนวทางการจัดการ

เนื่องจากคลองคูเมืองกรุงธนบุรีเป็นคลองประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าและความสำคัญสายหนึ่ง แต่ในสภาพปัจจุบันคุณค่าและความสำคัญของคลองประวัติศาสตร์สายนี้ได้ถูกทำลายลงไปด้วยสาเหตุต่าง ๆ เช่น ปัญหามลภาวะ น้ำในคลองเน่าเสียไม่สามารถใช้ประ

ภาพประกอบที่ 6.1 แสดงสภาพคูเมืองเดิมกรุงธนบุรีในปัจจุบัน

สภาพคูเมืองทางฝั่งธนบุรี

คูเมือง(คลองหลอด)ที่ได้รับการพัฒนาแล้ว

สภาพคูเมืองทางฝั่งพระนคร

โยชน์ใด ๆ ได้เพราะมีการปล่อยน้ำเสียและทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูลลงไปในคลองโดยตรง มีสิ่งปลูกสร้างในระยะประชิด รุกล้ำ กีดขวางแนวคลองอย่างไร้การควบคุมและคำนึงถึงความสำคัญของคลองมาช้านาน พื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ไม่ได้รับการปรับปรุง ดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร การพัฒนารักษาสภาพคลอง (กทม. ทำเขื่อนคอนกรีตขนาดขวางคลองจนสูญเสียลักษณะของสภาพดั้งเดิมไปจนไม่สามารถบ่งบอกได้ว่าเคยเป็นคลองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มาก่อน

ตัวสภาพการณดังกล่าวจึงควรมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูคุณค่าของคลองสายประวัติศาสตร์สายนี้ให้มีสภาพที่ดีขึ้น และปรากฏคุณค่าให้เป็นที่รับรู้ถึงเรื่องราวความเป็นมาและความสำคัญในอดีตสืบต่อไป ซึ่งมีแนวทางการจัดการพอสังเขปดังนี้

1. ดำเนินการวางท่อและระบบรับน้ำเสียจากชุมชนมิให้ไหลลงสู่คลอง
2. จัดการบูรณะ ฟื้นฟูสภาพคลองโดยการขุดลอก กำจัดวัชพืชและสิ่งปฏิกูล เพื่อให้คุณภาพของน้ำและคลองอยู่ในสภาพที่ดีในระดับหนึ่ง
3. จัดการฟื้นฟูสภาพของคลองประวัติศาสตร์ขึ้นมาใหม่ โดยการบูรณะแนวตลิ่งให้กลับคืนอยู่ในสภาพเดิมให้มากที่สุด
 - จัดการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างที่ปลูกประชิดและรุกล้ำแนวคลอง จัดแนวระยะถอยร่นเพื่อควบคุมการรุกล้ำและปรับปรุงพื้นที่ให้มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม
 - รื้อแนวคอนกรีตที่กั้นขวางคลองออกและออกแบบเขื่อนให้มีสภาพภูมิทัศน์ที่สอดคล้องกับคลองคูเมือง เช่น เปลี่ยนจากเขื่อนคอนกรีตเสริมเหล็กเป็นเขื่อนที่โชว์แนวอิฐดินเผา (อิฐมอญ)
4. จัดการออกแบบและปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์บริเวณพื้นที่ริมคลองด้านกองทัพเรือและวัดโมลีโลกยารามเพื่อให้เป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าสามารถแสดงถึงความเป็นมาและความสำคัญของคลองคูเมืองกรุงธนบุรีเดิม
 - จัดการออกแบบ และปรับปรุงที่โล่งว่างเพื่อเป็นพื้นที่ที่สามารถใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของผู้คนในบริเวณใกล้เคียง
 - จัดทำแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อบ่งบอกถึงเรื่องราว คุณค่าและความสำคัญของคลองคูเมืองกรุงธนบุรีเดิม รวมทั้งแสดงแผนผังคลองและตัวเมืองกรุงธนบุรี

ข้อเสนอแนะการปรับปรุงสภาพริมน้ำเจ้าพระยาฝั่งกรุงธนบุรี

- ⑥ จัดการปรับปรุงพื้นที่เปิดโล่งบริเวณหน้าสถานีรถไฟ ให้เป็นสวนสาธารณะริมน้ำ
- ⑤ ปลุกต้นไม้ประเภท ต้นสน เพื่อขัดบังความสูงของอาคารโรงพยาบาลศิริราช
- ④ จัดการภูมิทัศน์หน้าวัดระฆังเพื่อเป็นสวนสาธารณะขนาดย่อม และเป็นการเสริมคุณค่าทางด้านมุมมองแก้ววัด
- ③ จัดการบูรณะ คลองคูเมืองเดิม โดยจัดการทางด้านภูมิทัศน์ และจัดทำแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ถึงประวัติและคุณค่าของคลองประวัติศาสตร์สายนี้
- ② จัดการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณป้อมวิไชยประสิทธิ์ เพื่อเป็นการเสริมคุณค่าแก่ป้อม
- ① จัดการพัฒนาบริเวณพระราชวังเดิม และทำการปรับปรุงเป็นพิพิธภัณฑ์กรุงธนบุรี

4. การเสนอแนะเส้นทางการท่องเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรมกรุงเทพฯ

เพื่อเป็นแนวทางในการสนับสนุนเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้รับรู้ถึงคุณค่าของสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงเทพฯ โดยอาศัยกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวเป็นแกนนำในการเผยแพร่คุณค่าทั้งทางด้านนามธรรมและรูปธรรมเป็นที่รับรู้ของชาวเมือง และเป็นส่วนทำให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง เกิดความภาคภูมิใจ รู้สึกรักและหวงแหน ร่วมกันอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนของตัวเองให้มีความค่าสืบต่อไป

เส้นทางการท่องเที่ยวที่มีส่วนในการเผยแพร่คุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงเทพฯ ได้เป็นอย่างดี คือ

ก. เส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำตามแนวแม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิม

การท่องเที่ยวทางน้ำเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวที่สำคัญทางหนึ่ง เนื่องจากพื้นที่กรุงเทพฯ เป็นพื้นที่ที่ใช้เส้นทางน้ำเป็นเส้นทางเริ่มต้นตั้งถิ่นฐาน สร้างบ้านแปลงเมืองที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ตลอดแนวสองฝั่งคลองจะแสดงให้เห็นถึงการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของชุมชนชาวไทยที่มีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับน้ำ รูปแบบกิจกรรมการค้าทางชีวิตผสมผสานระหว่างชุมชนกับศาสนา (วัด) และการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่ต่างเชื้อชาติ โดยมีสายน้ำเป็นตัวเชื่อมโยงวัฒนธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ เข้าไว้ด้วยกันอย่างลงตัว

รูปแบบของเส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำที่นำเสนอนี้เป็นเส้นทางการท่องเที่ยวที่ต้องการชี้ให้เห็นถึงวิวัฒนาการของกรุงเทพฯ และกรุงรัตนโกสินทร์ บทบาทความสำคัญและความงดงามของผลงานทางศิลปและวัฒนธรรมโดยมีท่าเรือทางฝั่งพระนคร เช่น ท่าพระจันทร์ ท่าพระอาทิตย์ ท่าหาราช เป็นจุดเริ่มต้นการเดินทางเข้าสู่พื้นที่ฝั่งกรุงเทพฯ ทางคลองบางกอกน้อย คลองชักพระ (ตามแนวแม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิม) ออกสู่แม่น้ำเจ้าพระยาที่ปากคลองบางกอกใหญ่ และสิ้นสุดการเดินทางที่ท่าช้างวังหลวง ฝั่งพระนคร เพื่อเที่ยวชมกรุงรัตนโกสินทร์ต่อไป โดยมีจุดแวะชมทางฝั่งกรุงเทพฯ ที่น่าสนใจดังนี้ คือ

1. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี เป็นเรือที่ใช้ในพระราชพิธีต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีจนกระทั่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะเรือที่ใช้ในพระราชพิธีนุหุยาตราทางชลมารค อันได้แก่ เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ เรืออนันตนาคราช เป็นต้น
2. ชุมชนศิลปหัตถกรรมบ้านบุ เป็นชุมชนศิลปหัตถกรรมเครื่องชั้นลงหินสมควรได้รับการฟื้นฟู ส่งเสริมอาชีพภายในชุมชนผลิตของที่ระลึกจัดจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวซึ่งจะเป็นการฟื้นฟูอาชีพของดั้งเดิมชุมชนและสามารถนำรายได้ให้กับชุมชนอีกทางหนึ่ง

3. แหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถานในกลุ่มคลองบางกอกน้อย
ได้แก่ วัดสุวรรณาราม วัดสุวรรณคีรี วัดศรีสุदारาม วัดนายโรง วัดภาวนาภริตาราม
วัดตลิ่งชัน วัดเรไร วัดรัชฎาธิษฐานราชวรวิหาร วัดกาญจนสิงหาสน์ วัดวิจิตรการนิมิตร ฯลฯ
ซึ่งวัดดังกล่าวเป็นวัดที่สร้างขึ้นมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีรูปแบบของผลงานทางศิลปกรรมโดย
เฉพาะภาพจิตรกรรมฝาผนัง และผลงานทางสถาปัตยกรรม

4. ตลาดน้ำตลิ่งชัน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรม
การดำรงชีวิตของชุมชนชาวไทยริมน้ำที่มีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับน้ำ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและนำ
ผลผลิตที่ได้มาซื้อขายแลกเปลี่ยนจนเกิดเป็น ตลาดน้ำ

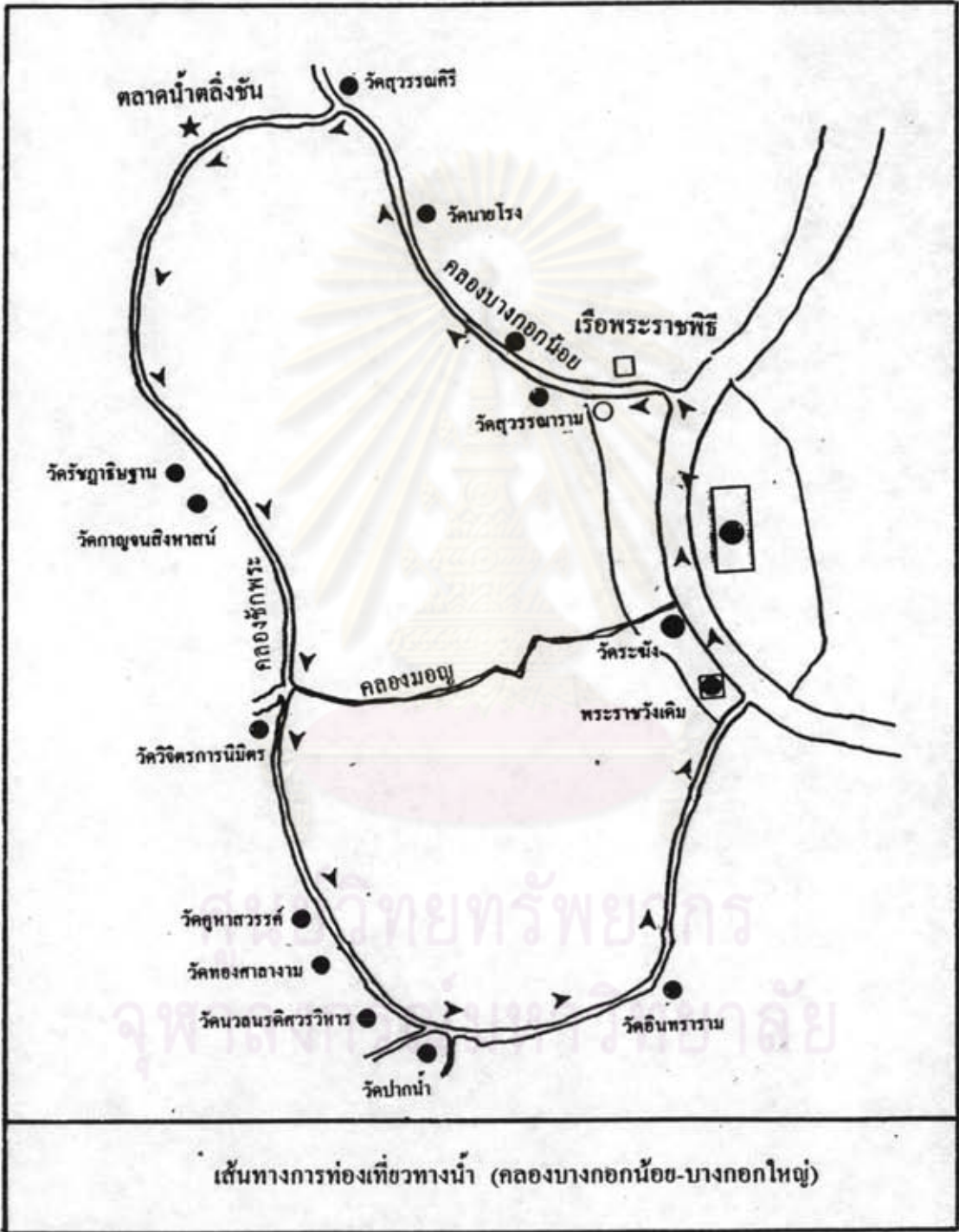
5. แหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถานในกลุ่มคลองบางกอกใหญ่
ได้แก่ วัดมหาสุวรรณ วัดทองศาลางาม วัดประดู่ในทรงธรรม วัดราชคฤห์วรวิหาร วัดกำแพง
วัดนवलรัตนศีลวรวิหาร วัดปากน้ำ วัดอินทาราม วัดจันทาราม วัดประดู่ธาราม วัดเวฬุราชิน
วัดสังข์กระจาย วัดหงษ์รัตนาราม เป็นต้น

6. พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์กรุงธนบุรี (พระราชวังเดิม) เป็น
พิพิธภัณฑ์สถานที่เห็นสมควรจัดสร้างขึ้นตามข้อเสนอแนะข้างต้น เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมเรื่อง
ราวทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับกรุงธนบุรี ซึ่งจะ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่ง
ของกรุงธนบุรี เพื่อเป็นสถานที่ให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับความต่อเนื่อง
ของกรุงศรีอยุธยา-กรุงธนบุรี-กรุงรัตนโกสินทร์

7. วัดอรุณราชวราราม เป็นแหล่งที่รวบรวมผลงานทางศิลปกรรม
และสถาปัตยกรรมอันมีค่าของประเทศไทย คือ พระปรางค์วัดอรุณ เป็นสัญลักษณ์ในการเผยแพร่
การท่องเที่ยวแก่ชาวโลก นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่มีคุณค่าปรากฏอยู่ในวัดมากมาย เช่น พระอุโบสถ
พระวิหาร พระมณฑป ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ประติมากรรมภายในวัดทั้งที่เป็นตึกตาจีน และไทย
เป็นจุดชมทัศนียภาพแม่น้ำเจ้าพระยาที่งดงาม และในโอกาสสำคัญทางศาสนายังเป็นพระอาราม
หลวงที่พระเจ้าแผ่นดินเสด็จมาประกอบพิธีทางศาสนา เช่น นิธิถวายผ้าพระกฐินทางชลมารค

8. วัดระฆังโฆสิตาราม เป็นศาสนสถานที่มีคุณค่าอีกแห่งหนึ่งของ
กรุงธนบุรีมีสิ่งที่มีคุณค่าปรากฏอยู่ ได้แก่ พระอุโบสถ พระปรางค์ ภาพจิตรกรรมฝาผนัง หอไตร
และนมัสการพระสมเด็จจุฬามหาราช (โต พรหมรังสี)

ข. เส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยา

เป็นเส้นทางทางท่องเที่ยวที่มีความต่อเนื่องจากตอนเหนือ ได้ตามคลองสายสำคัญ และการท่องเที่ยวที่ต่อเนื่องกับกรุงรัตนโกสินทร์ ที่นักท่องเที่ยวนิยมเที่ยวชมทัศนียภาพตลอดแนวสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ในช่วงกรุงธนบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจคือ แหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถานริมแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ วัดประยุรวงศาวาส วัดกัลยาณมิตร วัดอรุณราชวราราม วัดระฆังโฆสิตาราม เป็นต้น ศาสนสถานที่ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยานี้เป็นศาสนสถานที่มีคุณค่าต่อเมือง มีผลงานทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่งดงาม รวมทั้งเป็นวัดที่มี สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนนิยมมาสักการบูชา เช่น ศาลเจ้าพ่อข้าเปากง วัดกัลยาณมิตร สมเด็จพระนพราชาจารย์ (โต พรหมรังสี) วัดระฆังโฆสิตาราม นอกจากนี้ยังมีสถานที่ที่น่าสนใจอีก ได้แก่ พระราชวังเดิม ป้อมวิไชยประสิทธิ์ พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์กรุงธนบุรี

สรุปแนวทางในการวางแผนอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงธนบุรี

จากการศึกษาคุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงธนบุรีเพื่อการอนุรักษ์นี้ สามารถชี้ให้เห็นได้ว่ากรุงธนบุรีเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีวิวัฒนาการ บทบาท และความสำคัญสืบทอดต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา คุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองประกอบด้วยคุณค่าที่ปรากฏออกมาทั้งในคุณค่าที่เป็นนามธรรม และคุณค่าที่เป็นรูปธรรม ซึ่งคุณค่าต่าง ๆ ที่ปรากฏเหล่านี้มีทั้งที่ได้ปรากฏเป็นที่รับรู้ ช้อนเร้นอยู่ และคุณค่าส่วนหนึ่งได้สูญหายไป ด้วยจากสาเหตุและปัจจัยต่าง ๆ จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไปตามกาลเวลา

คงจะเป็นการหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะมีการอนุรักษ์สิ่งต่าง ๆ ไว้ให้คงอยู่ท่ามกลางกระแสของการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของเมืองกรุงเทพมหานครแห่งนี้ แนวทางในการอนุรักษ์เมืองและชุมชนในปัจจุบันจึงต้องเป็นแนวทางที่ผสมผสานร่วมกันทั้งการอนุรักษ์และพัฒนาเพื่อที่จะให้เมืองมีคุณค่า ชาวเมืองอาศัยอยู่อย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ปัญหาของเมืองหลวงแห่งนี้ได้สะสมมาจากที่จจะแก้ไขด้วยระยะเวลาอันสั้น และรอรับการแก้ไขจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ปัญหาทางด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูคุณค่าของเมืองประวัติศาสตร์เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่รอการแก้ไขจากหน่วยงานของรัฐเพียงฝ่ายเดียวคงจะไม่ได้ การอนุรักษ์เมืองและชุมชนเป็นหน้าที่ของชาวไทยทุกคนที่จะต้องร่วมมือ อาศัยจิตสำนึกที่ร่วมกันหวงแหนรักษามองเห็นคุณค่าของสิ่งที่บรรพบุรุษมอบไว้ให้ เพื่อให้คงอยู่กับความเป็นชาติไทยตราบนานเท่านาน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาขั้นต่อไป

จากการศึกษาคุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนนี้ทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการ และคุณค่าของกรุงธนบุรีที่สั่งสมมาเป็นเวลากว่า 400ปี คุณค่าต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในรายละเอียดของสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ได้ทำการศึกษา นั้น ผู้ศึกษาได้มุ่งประเด็นศึกษาเพียงแต่คุณค่าที่ปรากฏออกมาในทางประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งสังคม ประเพณีและวัฒนธรรม และจากการศึกษาพบว่าในส่วนรายละเอียดของการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ " ชุมชน " ยังคงปรากฏเรื่องราว และรายละเอียดที่ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อทราบถึงวิวัฒนาการชุมชนที่มีความเป็นมาตั้งแต่อดีต รูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตที่มีเอกลักษณ์ที่สามารถแสดงให้เห็นถึงรากเหง้าของความเป็นชนชาติไทย ซึ่งในปัจจุบันคุณค่าต่าง ๆ เหล่านี้กำลังสูญหายไปท่ามกลางกระแสแห่งการพัฒนาเข้าสู่ยุคของเมืองสมัยใหม่ ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาเมืองโดยละเอียดถึงคุณค่าของชุมชน คุณค่าของวิถีชีวิต สุนทรียภาพ ฯลฯ ยังคงปรากฏให้เห็นอยู่เสมอ จึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมถึงแนวทางร่วมที่จะรักษาเอกลักษณ์ คุณค่าที่ปรากฏอยู่ทั้งในระดับเมือง และชุมชน ให้คงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้คุณภาพชีวิตของชาวเมืองสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุก

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการวางแผนอนุรักษ์คุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงเทพฯ

